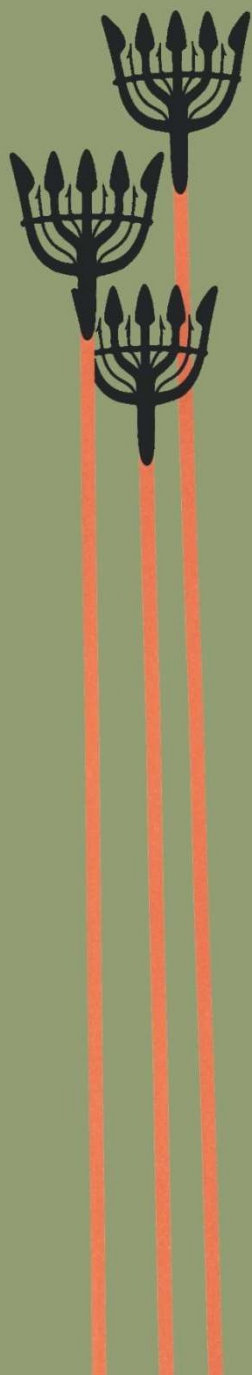

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2023:18

Afvelsgärde gård - renovering av trädgårdsmur

Antikvarisk medverkan, 2023

Cissela Olsson

Rapport 2023:18

Afvelsgärde gård

- renovering av trädgårdsmur

Antikvarisk medverkan, 2023

Lösens socken

Karlskrona kommun

Blekinge län

Cissela Olsson

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

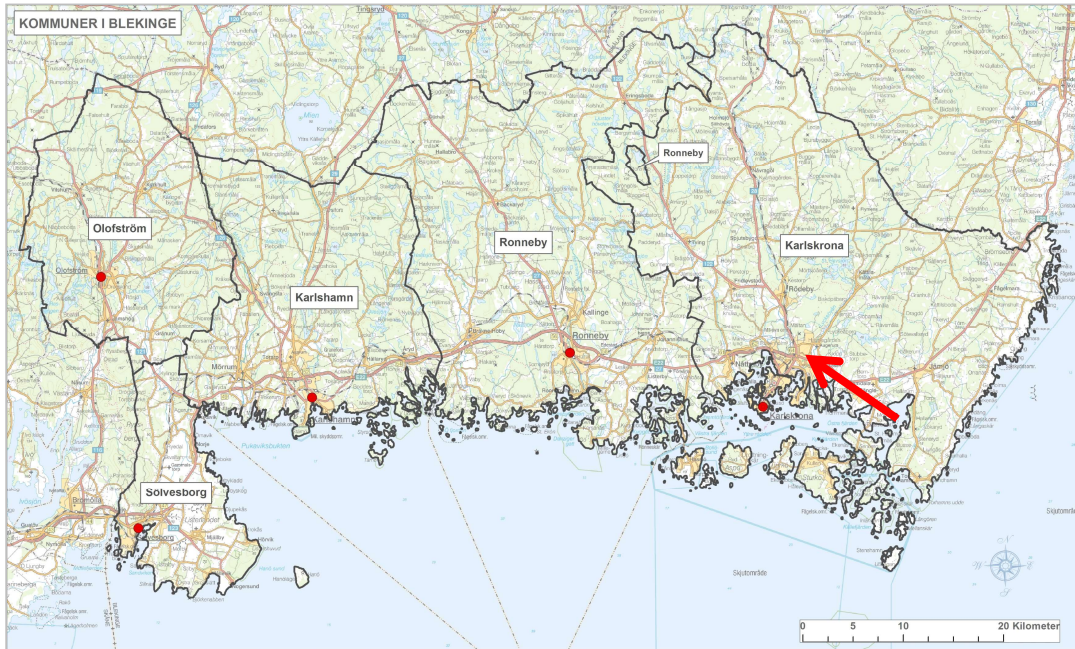
www.blekingemuseum.se

© 2023 Blekinge museum

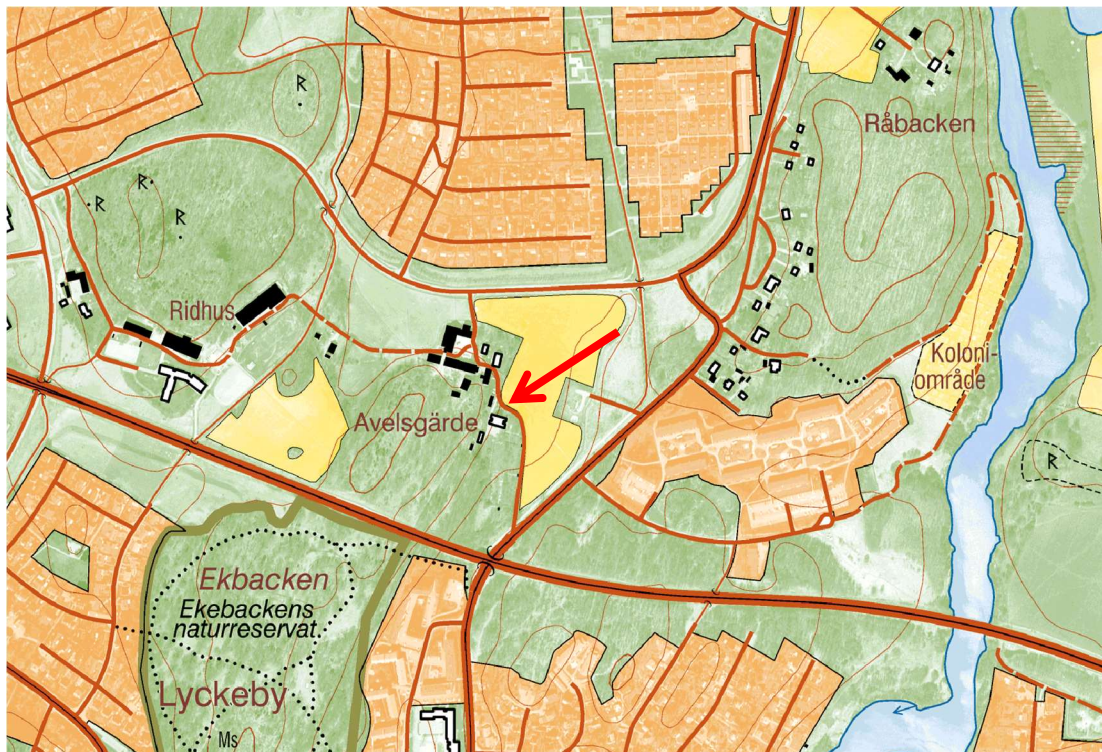
Omslagsfoto: Trädgårdsmuren under återuppbyggnad, vy mot söder.
Foto: Cissela Olsson om inget annat anges under bild.
Kartor ur allmänt kartmaterial, Lantmäteriet

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	9
Iakttagelser under restaureringen	11
Avvikelser från arbetshandlingarna	11
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	11
Övriga handlingar med relevans för ärendet	12

Blekinge län, Afvelsgärde gård är ungefärligt markerad.

Afvelsgärde gård i norra delen av Karlskrona är markerad med röd pil (fastighetskartan blad 3F6i).

Sammanfattning av utförda åtgärder

Stödmuren som avgränsar formträdgården har renoverats genom demontering, justering och omläggning. Befintligt stenmaterial har sorterats och återanvänts med komplettering av geotextil och nytt dräneringslager mot de invändiga jordmassorna.

Administrativa uppgifter

Objekt	Afvelsgärde gård, trädgårdsmuren
Fastighet	Avelsgärde 1:1
Socken	Lösen
Kommun	Karlskrona
Arbetshandlingar	Åtgärdsförslag för stenmurar, Rapport 2022:45, Ankdammen konsult
Länsstyrelsens diarienummer	432-766-2023, 2023-02-21, (tillstånd) 434-2161-2023, 2023-04-25 (bidrag)
Blekinge museums diarienummer	BM2023-24
Byggherre/beställare	Edvard Ruben
Entreprenör	Strixen AB Stenentreprenad
Antikvarisk medverkan	Blekinge museum genom Cissela Olsson
Byggnadstid	Augusti–september 2023
Slutbesiktning	2023-09-21
Rapport granskad av	Jimmy Juhlin Alftberg

Fig. 1. Vy mot mangårdsbyggnaden, år 1935. Delar av den aktuella muren syns i det nedre, högra hörnet. (Foto Sigfrid Leander, Blekinge museums arkiv.)

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Afvelsgärde gård, som förklarades som byggnadsminne år 2015, tillhör en av de storgårdar med herrgårdskaraktär som växte fram runt Karlskrona under 1700-talets första hälft. Gården har anor tillbaka i tiden som en del av Lyckå slott och därefter bland annat löneboställe. Under en kort period fungerade gården som landshövdingebostad och residens. Den nuvarande mangårdsbyggnaden uppfördes i timmer i början av 1700-talet, men fick i huvudsak sin nuvarande utformning efter ombyggnader av fasaderna omkring sekelskiftet 1800. Mangårdsbyggnad och tillhörande trädgårdsanläggning är väl avgränsade från ekonomibyggnaderna i nordväst.

Den rätvinkliga formträdgården, söder om mangårdsbyggnaden, där en äldre kvartersindelning än idag kan skönjas, har förmodligen anor från 1700-talet. Ursprungligen fanns raka grusgångar och nyttoplanteringar bestående av frukt- och bärodlingar. Idag är ytorna gräsbeväxta men innehåller många äldre fruktträd (fig. 6). Den strikta utformningen bär tydliga drag av tidens trädgårdsideal. Utmed dess västra gräns löper en hög stödmur som avgränsar mot den högre liggande prydnadsträdgården vilken ursprungligen bestod av slingrande grusgångar, rabatter och organiskt formade gräsytor (fig. 2–5). Stödmurens sydligaste del vinklar västerut en kort sträcka, ansluter till en stensatt vägbana och avgränsar på så sätt prydnadsträdgårdens södra sida mot den mer fritt och vildväxande landskapsparken. Mursträckningen var i sin helhet i behov av översyn på grund av partiellt raserade delar och sträckor som riskerade att kalva (fig. 7–10).

Fig. 2. Vy mot söder år 1907, troligtvis fotograferat från mangårdsbyggnadens balkong. Den aktuella muren löper till vänster om den buktande grusgången, jämför fig. 16. Bilden är hämtad ur Vård- och underhållsplan 2019.

Fig. 3. Afvelsgårde gård, häradskartan, 1915–1920. Gårdsanläggningen omgavs av ett brukat odlingslandskap.

Fig. 4. Den kvartersindelade formträdgården är tydligt utritad på 1887 års karta över Afvelsgårde gård. Fig. 5. Plan över trädgården. Röd pil visar aktuell renoverad mursträcka som är utritad som en tvärstreckad linje (lila). Båda bilderna är hämtade ur Vård- och underhållsplan 2019.

Fig. 6. Vy mot öster (ovan stödmuren) över formträdgården med kvarvarande äldre fruktträd.

Fig. 7. Stödmuren före arbetet, vy mot söder.

Fig. 8. Ovansidan av muren före arbetet, vy mot söder. Fig. 9. Raserat parti där murens fyllning bestående av mindre stenskravel blottas.

Fig. 10. Murens hörn i söder, där muren vinklar västerut, före arbetet. Fig. 11. Skyddande plåtar är utlagda på gräsmattan i formträdgården. I borte änden syns öppningen i spireahäcken, som löper utmed formträdgårdens östra sida.

Utförda åtgärder

En ca två meter bred öppning gjordes i spireahäcken utmed östra sidan av formträdgården för att möjliggöra transporter av fordon och material med så liten påverkan som möjligt på den övriga trädgårdsanläggningen. Körplåtar lades ut på gräsyrtorna för att undvika körskador (fig. 11).

Den relativt breda stödmuren var uppbyggd som en skalmur av olikstora stenblock med relativt skarpa kanter, varav vissa hade borrhål som visar att materialet är sprängt ur ett större stenblock. Murens höjd varierade i och med att den följer

terrängformerna. Strax nedanför murens mitt fanns en till stor del raserad inbyggd smal trappa konstruerad av utskjutande stenblock lagda på skrå.

Murverket frilades från grässvål och vegetation i form av bl a syrén, björnbär, vresros och nässlor. Den södra sträckan var i princip dold av ett stort hasselbuskage som togs bort vilket medförde att ett äldre magnoliaträd friställdes och synliggjordes (fig. 18). Muren plockades ner sten för sten till murbasen och dess grundstenar (fig. 12). De nedplockade stenarna sorterades och lades åt sidan längs med mursträckningen (fig. 13). Jord och organiskt material i form av rötter och grästorvor separerades från stenen. Vissa av grundstenarna justerades för att uppnå en hållbar konstruktion. I botten lades ett ca 20 cm bärlager av makadam som packades hårt. Utmed murens bakkant lades geotextil för att förhindra att jord ”rinner ut” genom stenarna i murkonstruktionen (fig. 14 och 15).

Återuppbyggnad gjordes med befintligt stenmaterial där större och mindre stenar blandades likt tidigare utseende, med en lutning inåt på 7–8% vilken bedömdes vara den ursprungliga. Murens stenfyllning (dold inne i muren) kompletterades med makadam (30–90 mm) samt snarlikt stenmaterial som entreprenören tillhandahöll för att uppnå ursprunglig murhöjd som kompensation för borttagen jord och organiskt material. Efter omläggning återställdes omgivande markytor genom att matjord lades ut som besåddes med gräsfrö (fig. 16–19 samt 21).

Fig. 12. Nedplockad mur, vy mot norr. Fig. 13. De nedplockade stenarna lades parallellt utmed muren.

Fig. 14. Under återuppbyggnad med invändig geotextil och komplettering av dräneringsmaterial. Fig. 15. Vy mot väster.

Fig. 16. Vy mot söder efter arbetet, jämför med fig. 2. (Foto Edvard Ruben.) Fig. 17. Efter arbetet, gräset börjar gro.

Fig. 18. Den södra, vinklande mursträckan, vy mot nordost. Till höger skimtar det friställda magnoliaträdet. Fig. 19. Vy mot norr från murhörnet i söder, jämför fig. 10. Konturerna av den inbyggda trappans utskjutande stenblock framträder en bit bort.

lakttagelser under restaureringen

Stenmurar användes inte sällan till avskrädesplatser i äldre tider. Även denna mur verkar tidvis ha haft denna funktion då såväl omärkta taktegelskärvor men även en skelettdel av ett nötkreatur (del av framben) hittades inne i muren (fig. 20).

Avvikelser från arbetshandlingarna

Den återuppbyggda inbyggda trappan hamnade av misstag några meter längre söderut än ursprungligt. Fastighetsägaren upptäckte misstaget när trappan och muren redan var återuppförda (fig. 19). Skadan bedömdes ur antikvariskt perspektiv vara begränsad och föranledde ingen åtgärd.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetet är väl utfört och uppfyller villkoren i länsstyrelsens tillstånds- och bidragsbeslut.

Fig. 20. Skelettdel av nötkreatur hittades i muren. Fig. 21. Efter arbetet, vy mot norr och mangårdsbyggnaden. Muren bildar återigen en distinkt gräns mellan formträdgård och prydnadsträdgård.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2019	Vård- och underhållsplan. Afvelsgärde gård, Lyckeby. Länsstyrelsen i Blekinge, Rapport 2019:17.
2023-02-10	Fastighetsägarens ansökan om tillstånd
2023-02-21	Länsstyrelsens beslut om tillstånd
2023-04-24	Fastighetsägarens ansökan om bidrag
2023-04-25	Länsstyrelsens beslut om bidrag

Karlskrona 2023-09-27

Cissela Olsson

Rapportserie 2023

Blekinge museum

2023:1 **Marinarkeologisk förundersökning av fartygslämning kallad Slädövraket (L1978:1905) i Listerby skärgård.** Listerby socken, Ronneby kommun.

2023:2 **Hvilans nya begravningskapell – till- och ombyggnad.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2023:3 **Ramdala kyrka – installation av nödbelysning.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.

2023:4 **Gribshunden. Marinarkeologisk forskningsundersökning av skeppsvrak vid Stora Ekön L1978:2168/ RAÄ Ronneby 728.** Ronneby socken, Ronneby kommun.

2023:5 **Augerum nya herrgård – dränering av källare m.m.** Augerum socken, Karlskrona kommun.

2023:6 **Jannebergs gård – renovering av stallets västra entré.** Asarum socken, Karlshamn kommun.

2023:7 **Stora Roms naturreservat - Inventering av kulturlämningar.** Torhamns socken, Karlskrona kommun

2023:8 **Frakten 5:11. Arkeologisk utredning steg 2 2023 inför fortsatt exploatering av industriområde.** Edestad socken, Ronneby kommun.

2023:9 **Ramdala kyrka – ombyggnad av läktarunderbyggnad.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.

2023:10 **Offerlunden i Halahult - L1979:6205. Arkeologisk förundersökning och förmedlingsinsats.** Åryd socken, Karlshamns kommun.

2023:11 **Sörmans stuga – ommålning av fasad och fönster.** Lösen socken, Karlskrona kommun.

2023:12 **Hanö 4 – restaurering av ytterdörr.** Karlshamns socken, Karlshamns kommun.

2023:13 **Rosenfeldt 11 – fasadrenovering, etapp 2.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2023:14 **Wienercaféet i Brunnsparken – ommålningsarbeten.** Ronneby socken, Ronneby kommun.

2023:15 **Heliga Kors Kyrka – renovering av tornfönster.** Ronneby socken, Ronneby kommun.

2023:16 **Bysmedjan i Boarp – takreovering m.m..** Asarum socken, Karlshamn kommun.

2023:17 **Ramdala kyrka. Vård- och underhållsplan 2023.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.

2023:18 **Afvelsgärde gård – reovering av trädgårdsmur.** Lösen socken, Karlskrona kommun.

